

 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2026-1-94-107>

 <https://orcid.org/0009-0002-4919-2157>

ЗАПОРОЖЕЦЬ Антон

аспірант кафедри освітнього менеджменту, артменеджменту і соціальної роботи,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

 ant.zaporozhets@gmail.com

УДК 378.147:004.9(045)

СИЛАБУС: ВІД ВИТОКІВ ДО ЦИФРОВОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Освітня програма задає стратегію здобуття фаху, а освітні компоненти, методи навчання й оцінювання визначають тактику її реалізації. Однак досить часто і здобувачі, і викладачі, й адміністрація закладу недооцінюють силабус як інструмент тактичного планування навчання, вважаючи його формальним документом, який забирає час у викладача на підготовку, в здобувача – на ознайомлення, та загалом заважає гнучкості освітнього процесу.

Виникає дилема: масова освіта, націлена на конкретний результат, потребує планування й водночас навчання є творчим процесом і не може бути жорстко регламентованим. Яке наповнення силабусу робить його ефективним інструментом організації навчання, а не формальним циркуляром?

У статті на основі історичного аналізу від XVII століття до сучасності простежено еволюцію силабусу від списку тем до багатофункціонального документа.

Визначено три пріоритетні функції силабусу: дорожня карта навчання, документ і паспорт навчальної дисципліни. Дорожня карта забезпечує мотивацію здобувача, планування курсу викладачем та узгодження з іншими навчальними дисциплінами освітньої програми; документувальна функція реалізується через базову угоду навчання, забезпечує інтеграцію з освітньою програмою та створення еталону для нерезархування результатів навчання; паспорт містить метричні дані курсу.

Обґрунтовано структурні вимоги для реалізації цих функцій з урахуванням сучасних освітніх трендів: результатно-орієнтованості, студентоцентрованості, фіджитальності, універсального дизайну та вимог цифровізації. Запропоновано мінімальний набір структурних компонентів для профілю навчальної дисципліни, опису й календарно-тематичного планування.

Для цифрової реалізації визначено принципи одноразового введення даних, єдиного джерела даних та інтеграції з іншими e-системами університету.

Така структура силабусу перетворює його на інструмент усвідомленого навчання, що трансформує позицію здобувача з пасивного виконавця в повноцінного учасника, який не блукає мандрівцями, а свідомо й самостійно рухається прокладеним маршрутом. Цифрові інструменти розробки силабусу та їх інтеграція з іншими інформаційними системами освітнього менеджменту створюють умови для ефективної педагогічної діяльності викладача.

Ключові слова: силабус; функції; структура; результати навчання; цифровізація; усвідомлене навчання.

Постановка проблеми. В українській вищій освіті поняття силабусу як основного документа вивчення навчальної дисципліни з'явилося після рекомендацій Міністерства освіти і науки України [МОН] щодо переходу від об'ємного навчально-методичного комплексу навчальної дисципліни [НМКД] до робочої програми (Щодо рекомендацій з навчально-методичного забезпечення, 2018) й згадки про силабус у положенні про акредитацію освітніх програм Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (Положення про акредитацію освітніх програм, 2024).

Концептуальні зміни Міністерства освіти і науки України щодо змісту та обсягу навчально-методичного забезпечення, на жаль, не були належно оцінені викладачами. Адміністраціям закладів, які звикли до конкретних вказівок, жорстких шаблонів і детальних інструкцій, бракувало зразків та методичної підтримки.

Подолати сформоване роками стійке упередження до «документотворчості» та переконати в потребі неформальної розробки робочої програми навчальної дисципліни допомогли презентація Михайла Винницького (2017), відео Василя Тараса (Що таке силабус, 2019), а згодом поради Євгена Ніколаєва (2020а, 2020b) в авторському інформаційному бюлетені «Академічна доброчесність». Акредитаційні експертизи стали вирішальним стимулом до системного переходу від НМКД до силабусу й формування культури його розробки – заклади вищої освіти сьогодні дбають про забезпечення силабусами навчальних дисциплін, при цьому деякі заклади розробили положення, методичні рекомендації й шаблони, а деякі надали викладачам повну свободу щодо форми й структурних елементів програми навчальної дисципліни.

Навчальні дисципліни (навчальні курси) є основними елементами освітньо-професійної програми й освітньої складової освітньо-наукової програми (далі – освітньої програми), які надають конкретного змісту її концепції, визначають тактичні цілі, змістове наповнення, форми організації навчання, викладацькі прийоми тощо. Відповідно, силабуси навчальних дисциплін є

невіддільними документами опису освітньої програми й навчального плану. А якщо силабус набуває статусу документа, то потребує мінімального узгодження з нормативною базою та адміністративними процедурами закладу освіти.

Водночас сучасні цифрові технології створюють умови не лише для зручної розробки силабусу, а й надають можливості для інтеграції з електронними системами навчання й управління, динамічного оновлення, інтерактивної навігації, відстеження прогресу, версіонування та прозорості змін. Однак реалізація цих можливостей потребує попереднього переосмислення: які функції має забезпечити силабус в освітньому процесі; які структурні компоненти є необхідними для реалізації таких функцій; як забезпечити відповідність нормативним вимогам при цифровізації документа? Відповіді на ці питання створюють концептуальну основу для розробки цифрових інструментів підтримки силабусу та його інтеграції з іншими е-системами університету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Силабус як об'єкт педагогічного дослідження розглядають з кількох перспектив.

Функціональний підхід представлено в роботах J.M. Slattery та J.F. Carlson, які виділяють мотиваційну, структурну та документувальну функції силабусу (Slattery, Carlson, 2005); K. Matejka та L.B. Kurke розглядають його як контракт, комунікативний засіб та когнітивну карту (Matejka, Kurke, 1994); J. Parkes та M.B. Harris аналізують як контракт, архівний документ та інструмент навчання (Parkes, Harris, 2002).

Дидактичне проектування обґрунтовано в працях G. Wiggins та J. McTighe, які розробили концепцію зворотного дизайну (Wiggins, McTighe, 2005); L. Nilson детально описує структурні компоненти та педагогічні стратегії розробки силабусу (Nilson, 2007); A. Shaw визначає етапи дизайну для мовних курсів (Shaw, 1977).

Психолого-педагогічні аспекти досліджено в роботах A. Young-Jones, C. Levesque, S. Fursa, J. McCain (Young-Jones et al., 2019), C. Burke (Burke, 2022), J. Watts (Watts, 2024), які показують вплив стилю силабусу на мотивацію та успішність студентів.

Цифровізацію освітньо-методичних документів розглядають переважно в контексті електронних систем управління навчанням. Поодинокі приклади (Study Excel tool, n.d.) не пропонують комплексного підходу до структурування для автоматизації та інтеграції.

Невирішеними залишаються такі проблеми: систематичне дослідження історичної еволюції силабусу на основі первинних

джерел; визначення структурних вимог, які забезпечують як методичну функцію силабусу, так і можливості його цифрової реалізації з інтеграцією в екосистему освітнього менеджменту.

Мета дослідження: на основі історичного аналізу силабусу визначити його функції в організації освітнього процесу та обґрунтувати структурні й технологічні вимоги до цифровізації силабусу, що забезпечують структурованість даних, автоматизацію обчислень та інтеграцію з освітньою програмою, навчальним планом і системами освітнього менеджменту закладу.

Теоретичний аспект дослідження. Концепція дослідження полягає в розгляді силабусу не як статичного адміністративного документа, а як динамічного інструменту дидактичного проектування, що виконує три пріоритетні функції (дорожня карта навчання, документ, паспорт дисципліни) і потребує структурування для цифрової реалізації з автоматизацією обчислень та інтеграцією з освітньою програмою.

Дослідження ґрунтується на інтеграції кількох концептуальних підходів, які формують науково-теоретичну рамку аналізу силабусу як багатофункціонального інструменту освітнього процесу. Історико-еволюційний підхід дозволяє простежити генезис силабусу та зміну його функцій від організаційного документа (XVII ст.) до інструменту дидактичного проектування (друга половина XX ст.). Функціональний аналіз застосовано для визначення ролі силабусу в освітньому процесі через призму його методичної, нормативної та інформаційної функцій. Концепція зворотного дизайну (Backward Design) обґрунтовує проектування курсу від бажаних результатів навчання, а не від переліку тем. Студентоцентрикований підхід визначає роль силабусу в організації усвідомленого навчання здобувача. Системний підхід визначає розгляд силабусу як інтегрованого компонента освітньої програми.

Для обґрунтування структурних вимог до цифровізації застосовано принципи реляційної архітектури даних – одноразового введення (DRY) та єдиного джерела даних (SSOT). Проблемно-орієнтований підхід (design-based research) використано для виявлення практичних труднощів розробки силабусів та обґрунтування структурно-технологічних рішень.

Понятійний апарат дослідження включає розмежування термінів «силабус» (syllabus) як програми окремої навчальної дисципліни та «курікулум» (curriculum) як опису освітньої програми загалом, а також диференціацію програмних результатів навчання (PLO – Program Learning Outcomes) та

результатів навчання курсу (CLO – Course Learning Outcomes). Цифровізація силабусу є процесом структурування силабусу як реляційної бази даних з можливостями автоматизації обчислень, інтеграції з освітньою програмою та візуалізації навчального процесу. Цифровий шаблон силабусу – структурований інструмент для розробки силабусу з можливостями автоматичного імпорту даних, контролю розподілу ресурсів і генерації диференційованих форм документа.

Також у дослідженні розмежована терміни «освіта», «освітній процес» та «навчальний процес». Термін «освіта» використано для позначення загальної сфери і стратегії здобуття фаху. «Освітній процес» стосується всієї системи діяльності в межах освітньої програми. «Навчальний процес» позначає конкретну тактичну діяльність викладача та здобувача в межах окремого курсу. У контексті силабусу як інструменту тактичного планування переважає термін «навчальний процес».

Методологія дослідження включає історичний аналіз архівних документів XVII–XX століть (платформа Archive.org), контент-аналіз наукової літератури щодо функцій та дидактичного проектування силабусів, проблемний аналіз типових труднощів викладачів при розробці силабусів і структурно-функціональний аналіз для визначення компонентів силабусу.

Поява силабусів (до середини 20-го століття). Оскільки етимологія слова syllabus неоднозначна, то залишається простежити за його історичним контекстом, щоб зрозуміти первинний зміст і функції. В інтернет-архівах до середини 17-го століття назва syllabus зустрічається на титульних сторінках церковних творів і великих наукових трактатів. У 1654–1656 роках Джон Дюрі, як дипломат Олівера Кромвеля, вів Syllabus documentorum (1656), в якому кожен запис про політичні події мав дату і короткий опис. У 1663 році епістолярну спадщину Мартіна Лютера опубліковано з назвою Syllabus Epistolarum D. Martini Lutheri у формі списку адресатів із зазначенням перших і останніх слів аркуша і дати (Wilhelmi, 1663). У цьому ж році з'явився силабус для навчання вчителів священної апостольської палати (Fontana, 1663), за змістом і формою схожий на церковні книги, але призначений для навчання. Відтоді слово «Syllabus» стає традиційним у назвах об'ємних, на 200–1000 сторінок, підручників чи професорських конспектів лекцій.

Перші силабуси з атрибутами навчальної програми вдалося знайти для медичних і фармацевтичних курсів (галузей, які

вимагали системного навчання): лаконічні брошури на 12–20 сторінок з поділом питань на окремі лекції (Syllabus musculorum, 1698), примітками щодо практичних занять окремо за кожним питанням або загалом за темою (Douglas, 1719). Пізніше з'явилися силабуси з хімії, історії, риторики, філософії, фізіології. Згодом силабус доповнили нові атрибути: розклад занять (Princeton Theological Seminary, 1926) і вказівка на конкретні сторінки літературних джерел (Huffcut, 1886). Таким чином, спочатку в силабусі зазначали лише список тем і розклад занять, а згодом він еволюціонував у більш детальний план, який містив основну інформацію про курс (його зміст, структуру, форми навчання, оцінювання, літературу тощо) й зорієнтовував здобувача щодо навантаження й передбачуваних результатів вивчення курсу.

В інтернет-архіві серед освітніх документів кінця 18-го століття знаходимо інший вид праць з назвою curriculum (курукулум) – це нормативні документи, які з'являються в закладах освіти у результаті соціального регулювання й впливу влади на структуру освіти й тренди розвитку людських ресурсів. Наприклад, після декрету Французької республіки про створення різних видів шкіл (Couré, 1793) наступного року з'являється Загальний план навчання в Паризькій школі здоров'я (Plan general, 1795), в якому визначено поділ навчальних курсів за семестрами, тривалість семестрів, розподіл учнів за класами, короткий зміст курсів. Подібну структуру має і навчальний план Приватної медичної школи Нью-Йорка (Nosack, 1816).

Поняття syllabus і curriculum тривалий час залишалися сплутаними навіть в англomовному середовищі (Woods et al., 2010, с. 363). Силабус (програма навчальної дисципліни) є частиною курикулуму (опису й плану освітньої програми) з переліком змістових частин, які будуть оцінюватися. Курикулум визначає «всі заплановані навчальні можливості, які пропонує організація учням, і досвід, з яким учні стикаються під час виконання курикулуму» (Print, 1993, с. 9). Українською syllabus і curriculum мають однаковий дослівний переклад («навчальна програма») і лише сучасна дидактична диференціація розділила ці терміни.

Очевидно, що ранні форми і силабусів як програм навчальних курсів, і курикулумів як освітніх програм виникли раніше від знайдених оригіналів документів. Однак можна стверджувати, що потреба в курикулумах з'явилася значно пізніше. Університети були зорієнтовані на концепцію ліберальної освіти, професійна освіта була

націлена на передачу досвіду, а релігійна – на вивчення Святого письма і канонічного права. У всіх видах освіти переважав індивідуалізований підхід: учень обирав або йому призначали наставника; викладач орієнтувався виключно на свої знання та визначав зміст курсу на власний розсуд; адміністрація закладу довіряла кваліфікації й авторитету викладача. Таким чином авторські програми й персоналізоване навчання, до якого ми прагнемо сьогодні, реалізовувалися природно. Коли університети почали масово впроваджувати стандартні навчальні курси, виникла потреба в силабусі (робочій програмі) як засобі планування й комунікації в умовах великої кількості здобувачів і різноманіття курсів. А вже згодом, для упорядкування масової освіти, було запроваджено регулювання через курікулуми (навчальні плани).

Формування методологічної бази розробки силабусів (від середини 20-го століття). Як і переважна більшість практичних речей, силабус виник у процесі еволюційного вдосконалення. У різні історичні періоди його доповнювали деталями, важливими спершу для безпосередніх учасників процесу навчання (викладача й учня), а згодом – і для ширших потреб освітньої системи.

Принципово новим етапом у розвитку силабусу можна вважати його позиціонування як дидактичного інструмента і як об'єкта дослідження. У 1960–1970 роках з'являється низка публікацій, у яких силабус розглядають не як організаційний документ з розкладом і темами занять, а як методичну концепцію побудови навчального курсу з іноземної мови (Shaw, 1977, с. 227). При цьому фокус зміщується з традиційного списку тем до компетентностей. Цікаво, що стимулом до пошуку ефективного дидактичного наповнення силабусів з вивчення іноземних мов стала специфікація Ради Європи щодо рівнів володіння європейськими мовами із зазначенням умінь учня в кожній із запланованих тем (Van Ek, 1975) – чи не є це прообразом програмних результатів навчання і моментом (у першій половині 1970-их) зародження компетентнісного підходу, який спонукав активно шукати нові дидактичні прийоми під соціальний запит і використовувати для цього силабус?

Підхід, за яким результати навчання є відправною точкою для планування курсу, а також компетентнісний підхід загалом, тривалий час викладачі сприймали як зайву надбудову. Наприклад, на думку L. Nilson (2007, с. 5), «скелет курсу, а отже, й силабусу, створюють дві структури: організація та розклад тем і перелік результатів навчання здобувача. Перша є невіддільним компонентом силабусу впродовж століть, а

друга стала необхідною для ... акредитацій». Однак на основі аналізу підходу до вивчення мов можна зробити висновок, що орієнтування на навчальні цілі й бажані компетентності виникло природним шляхом. Зауважимо, що компетентнісний підхід, на нашу думку, добре працює для практико-орієнтованих курсів і програм, але у концепції світоглядної освіти з когнітивним і конструктивістським підходами його доцільність та ефективність вимагає додаткових досліджень.

У 1980–1990 роках розуміння розробки силабусу виходить на новий рівень в усвідомленні етапів «дизайну силабусу»: 1) визначити фокус (логічно цілісний розділ галузі); 2) обрати (конкретні блоки змісту й відповідні методи навчання); 3) поділити (зміст за ієрархічним принципом на змістові модулі, теми, підтеми); 4) визначити послідовності (просування в нових темах з поверненням до вже вивчених) – у дужках наведено наше сучасне тлумачення визначених автором (Breen, 1987a, с. 83) етапів. Розробка силабусу є «процесом ухвалення рішень, які повинні ... бути чутливими до навчального плану, класу та освітніх контекстів» (Breen, 1987b, с. 157) та є комбінацією «плану тем, які потрібно розглянути протягом семестру, аркуша із завданнями, списку для усних і письмових робіт, які повинні бути виконані студентами протягом певного часу» (Hockensmith, 1988, с. 339).

Таким чином, у відповідь на розширення дидактичних завдань силабус набув багатофункціональності: як контракт, комунікативний засіб, план або когнітивна карта (Matejka, Kurke, 1994, с. 115); як контракт, архівний документ та інструмент навчання (Parkes, Harris, 2002, с. 55); як такий, що виконує мотиваційну, структурну та документувальну функції (Slattery, Carlson, 2005, с. 159). Це зумовлює появу в ньому нових розділів і реквізитів.

Ідея розглядати силабус як **контракт** виникла ще у 1970-ті роки, коли студенти почали ставити під сумнів очікування, що не відповідали реальній організації навчання, а університети – пропонувати студентам підписувати силабус як свідчення згоди з умовами навчання (Slattery, Carlson, 2005, с. 160). Водночас з'являються застереження від надто жорсткого трактування силабусу як юридичного документа й примітки в тексті щодо можливих змін, наприклад «Наведені розклад, політика, процедури та завдання курсу можуть бути змінені в разі пом'якшувальних обставин за взаємною згодою та/або з метою забезпечення кращого навчання студентів» (Nilson, 2007, с. 1).

Силабус важливий як документ для інституційного моніторингу й процедур акредитації. Також існує практика оцінювання фахової компетентності й методичної майстерності викладача за його силабусами, які просять надати при працевлаштуванні чи кар'єрному просуванні (O'Brien et al., 2008, с. 6), оскільки філософію навчання можна прочитати між рядками силабусу (Slattery, Carlson, 2005, с. 160), а завдання та плани занять є вікном у світогляд викладання і навчання конкретного викладача (Nilson, 2007, с. 7).

Значну частину часу здобувачі навчаються самостійно, тому важлива організація навчання, тобто планування роботи над курсом як в аудиторії, так і поза аудиторією. Побудова силабусу змушує думати про практичні аспекти того, від чого потрібно відмовитися, щоб досягти найважливіших цілей у межах часу, місця, доступних ресурсів й індивідуальних потреб студентів (McKeachie, Svinicki, 2011, с. 15). Також силабус є незамінним для дистанційного навчання.

Рівень деталізації силабусу є свідченням продуманості курсу й відповідності очікуванням здобувачів. Однак, очевидно, що надмірна деталізація якраз і посилює контрактність та збільшує ймовірність невиконання визначених у силабусі зобов'язань.

Згідно з концепцією *універсального дизайну* (Passman, Green, 2009, с. 51) для врахування різноманітних потреб здобувачів необхідно продумувати інклюзивність освітнього середовища на етапі планування курсу, а не через додаткові адаптації. Крім того, універсальний дизайн на сьогодні включає не тільки інклюзивність, а й фізичність, яка поєднує фізичне й цифрове середовища для плавного переходу користувачів від фізичних об'єктів до цифрових і навпаки (переваги цієї концепції добре відчутні в умовах пандемії та війни). Структурований календарний план із зазначенням дат, тем, форм роботи та критеріїв оцінювання дозволяє здобувачу без додаткових зусиль переходити від цифрового планування (перегляд силабусу онлайн, завантаження матеріалів з електронних систем) до фізичної присутності в аудиторії та назад до онлайн-середовища для виконання завдань і отримання зворотного зв'язку. Це особливо важливо в умовах змішаного навчання, коли один курс може передбачати різні формати занять упродовж семестру, а здобувачі потребують єдиного орієнтира незалежно від локації та форми організації навчання.

Силабус задає тон курсу та є першим враженням (Matejka, Kurke, 1994, с. 115),

першим контактом здобувачів з викладачем і навчальною дисципліною, запрошенням до активної участі в навчальному процесі (Gannon, 2019). Автори ряду досліджень стверджують, що мова, стиль, оформлення силабусу можуть впливати на мотивацію та успішність опановування навчальної дисципліни (Burke, 2022, с. 221; Watts, 2024, с. 2; Young-Jones et al., 2019, с. 10). Наприклад, центр розвитку навчання і викладання Університету Гарварду рекомендує для *мотивації та цілепокладання здобувачів* розміщувати кульмінаційні завдання всього курсу на початку силабусу відразу після анотації й окремим параграфом інформувати про критерії їх оцінювання (AI syllabus policies, n.d.).

Не варто шкодувати п'ять хвилин на першій парі на ознайомлення здобувачів із силабусом (Gonzalez, 2016) й, навіть, можна влаштувати змагання на уважність до деталей (Nilson, 2007, с. 8) або дати час на самостійне ознайомлення та повернутись до обговорення на наступній парі (McKeachie, Svinicki, 2011, с. 25).

Із запропонованих у дослідницьких роботах прикладів структури документа силабусу та його основних елементів можна підсумувати, що немає однаковості щодо рівня деталізації та обсягу силабусу (Щодо рекомендацій з навчально-методичного забезпечення, 2018; Johnson, 2006; Lowther et al., 1989; Nilson, 2007, с. 2–4; Parkes, Harris, 2002, с. 59–60; Passman, Green, 2009, с. 55; Slattery, Carlson, 2005, с. 160–163; Young-Jones et al., 2019, с. 14). Це справа викладача, його філософії викладання і навчання, особливостей навчальної дисципліни. Крім того, сучасні технологічні можливості й багатофункціональні е-системи навчання дедалі краще озброюють викладача зручними інструментами для розміщення дидактичних матеріалів, щоб не переобтяжувати ними силабус.

Для візуалізації логіки вивчення навчальної дисципліни в роботах (Biktimirov, Nilson, 2003; Nilson, 2007, с. 39–49) запропоновано формат блок-схеми або концептуальної карти силабусу. На сьогодні ця ідея, на жаль, трансформувалася переважно у презентацію текстової версії силабусу з використанням ілюстрацій (Final sample syllabus, n.d.; Osier, 2019). Кращим втіленням оригінальної ідеї візуалізації є шаблон Аальборзького університету в MS Excel (Study Excel tool, n.d.), в який вручну вносять дані про розподіл навчального навантаження здобувача за окремими видами роботи для побудови діаграми інтенсивності навчання в помісячному розрізі. Це досить груба деталізація для семестрового планування, однак, очевидно, ручне зведення навантаження є достатньо складним процесом для детальнішої часової шкали.

Результати дослідження. На нашу думку, незважаючи на прагматичні підходи сучасної вищої освіти, силабус насамперед є не контрактом, а дорожньою картою з прокладеним викладачем маршрутом навчання. Така карта дозволяє здобувачу почуватися самостійним і впевненим, не плентатися за наставником із заплуцаними очима, а орієнтуватися в часі й просторі та усвідомлено планувати й робити наступні кроки. При дизайнуванні дорожньої карти дорожовказом мають бути визначені освітньою програмою результати, а не обсяг знань, яким добре володіє викладач. Опис метричних даних навчальної дисципліни і документування є не менш важливими функціями силабусу, але наступними після забезпечення методичної ролі.

Покладаючись на історичний досвід і враховуючи сучасні освітні тренди та інформаційні технології навчання, ми визначаємо такі три основні функції силабусу за пріоритетністю:

- 1) дорожня карта вивчення
 - для цілісного сприйняття навчальної дисципліни та мотивації здобувача;
 - для планування викладачем тематичного змісту, форм роботи, завдань відповідно до обсягу години і з метою досягнення визначених освітньою програмою результатів навчання курсу;
 - для узгодження змісту курсу і календарного навантаження здобувача з іншими навчальними дисциплінами освітньої програми (впродовж семестру години аудиторної та самостійної роботи сукупно по всіх навчальних дисциплінах мають бути рівномірно розподілені за тижнями);
- 2) документ
 - як базова угода між викладачем і здобувачем щодо цілей, змісту, методів навчання і форм оцінювання;
 - як складова пакету нормативних документів освітньої програми;
 - як зобов'язання викладача перед освітньою програмою щодо забезпечення умов і можливостей для здобуття запланованих результатів навчання та формування визначених компетентностей;
 - як еталон курсу з детальними й чітко визначеними знаннями, вміннями, навичками для перезарахування результатів навчання, здобутих за програмами академічної мобільності, в неформальній/інформальній освіті тощо;
 - для оцінки фахових і методичних компетенцій викладача;
- 3) паспорт навчальної дисципліни, в якому зібрано її метричні дані
 - для публічного доступу на офіційних інформаційних ресурсах як до складової освітньої програми;

- для ознайомлення здобувача на початку вивчення курсу;

- для пропозиції курсу як вибіркового.

Обґрунтування структурних компонентів для забезпечення функції силабусу. Відповідно до підходу зворотного дизайну (Wiggins, McTighe, 2005, с. 275) курс потрібно проєктувати, виходячи з бажаних результатів навчання (умінь, навичок, знань), а не з переліку тем – силабус має слідувати логіці навчання, а не логіці змісту (Wiggins, McTighe, 2005, с. 300; Syllabus design, n.d.).

Щоб уникнути формальностей, багатослів'я і дублювання при формулюванні різними словами анотації й мети/цілей/завдань курсу (по суті, кожна з цих категорій корелює з програмними результатами навчання) доцільно сформулювати єдиний блок *Анотація та мета навчальної дисципліни*. Цей розділ має бути лаконічним, зрозумілим і пробуджувати інтерес у здобувача. І саме в анотації викладач може (і має бути зацікавленим) використати неофіційний стиль, проявити оригінальність, гумор, використати звертання до здобувача у другій особі, закликати до співпраці на засадах партнерства, щоб «захопити й утримувати» [H-Hook and hold] (Wiggins, McTighe, 2005, с. 201). А замість цілей і завдань краще сформулювати конкретні й вимірювані результати вивчення курсу в межах навчальної дисципліни, які теж можуть слугувати хорошим мотиватором – логічно такі результати пов'язувати з відповідними програмними результатами навчання, визначеними освітньою програмою (Ніколаєв, 2020b). Причому таку відповідність потрібно встановлювати не тільки (і не стільки) задля відповідності четвертому критерію акредитаційних вимог Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (Положення про акредитацію освітніх програм, 2024), а для цілісності програми курсу, прозорості для здобувачів та перетворення розробки силабусу на творчий процес у єдиному середовищі, де викладач конструє зв'язки між компонентами і не веде розрізнені нотатки деінде.

Деталізація результатів у межах конкретного навчального курсу є важливою інформацією, оскільки забезпечення програмного результату покладають, як правило, не на один, а на кілька освітніх компонентів, кожен з яких може покривати певну частину/аспект результату навчання, визначеного освітньою програмою. Зазначимо, що в міжнародній практиці усталеними є поняття Program Learning Outcomes (PLO) – програмні результати навчання (ПРН), які визначають, що повинен вміти здобувач після опанування всієї освітньої програми, і Course Learning Outcomes (CLO) –

результати навчання курсу (РНК), яких здобувач повинен досягти після завершення курсу (UNSW, 2023, с. 2).

Аналізуючи закріплені за навчальною дисципліною результати навчання, необхідно підібрати релевантні теми й взаємозв'язки між ними та логічну послідовність, щоб загалом курс мав цілісну структуру. При підборі тем потрібно продумати методи навчання і методи/форми оцінювання, щоб досягти не лише запланованих результатів навчання, а й формувати визначені освітньою програмою компетентності, для яких, особливо загальних, варто задіювати сократівський метод, проблемне навчання, проєктну діяльність, командне навчання, рольові ігри, дебати тощо. Наприклад, L. Nilson радить викладачу подумки задати собі питання «чи чесний я зі здобувачем і з собою, якщо обіцяю розвиток креативного мислення, але планую оцінювання у формі тесту з множинним вибором?» (Nilson, 2007, с. 7).

Обов'язковими є *Політики курсу* щодо оцінювання, відвідування аудиторних занять і запізнень, повноти та своєчасності виконання завдань, можливості перескладання окремих завдань і контрольних заходів, академічної доброчесності й використання штучного інтелекту (Syllabus design, n.d.).

Силабус має поінформувати про необхідні *Підручники, обладнання й програмне забезпечення* – це важливо, щоб здобувач міг завчасно їх придбати або взяти у бібліотеці чи орендувати. Також у силабусі має бути передбачено окремий розділ про універсальний дизайн курсу з інформацією для осіб з особливими освітніми потребами – його викладач заповнює, якщо в групі будуть здобувачі такої категорії (можна розробити додаток до силабусу і вказати посилання в основному документі або ж надати прямі інструкції). У разі наявності здобувачів з особливими освітніми потребами викладач може конкретизувати або розширити цей розділ, зазначивши додаткові умови, інструкції чи ресурси (зокрема у вигляді додатка або окремого документа з посиленням у силабусі).

Недооціненим у сучасних силабусах є розділ *Календарно-тематичного планування* з розподілом годин і балів за окремими заняттями та видами робіт.

Забуваючи про первинний кількасотлітній зміст силабусу як плану занять (Princeton Theological Seminary, 1926; Hocken-smith, 1988, с. 339), існує думка, що деталізувати силабус взагалі не потрібно й можна обмежитися лише загальною концепцією на рівні мети/цілей/завдань/результатів

навчання, яка здебільшого надто абстрактна й не дає розуміння про реальний зміст курсу. Зацікавити здобувача можна саме деталями: цікавою темою, нестандартною формою роботи, креативним завданням.

Під час ознайомлення із силабусом здобувачі переважно одразу переходять до блоків із переліком тем і завдань. Саме з конкретних деталей цих розділів вони намагаються зрозуміти, як відбуватимуться заняття, які завдання необхідно буде виконувати та чи передбачено теми, які цікавлять здобувача. Тому в запропонованій нижче структурі розділу календарно-тематичного планування для кожного виду роботи (аудиторної чи самостійної) передбачено вказувати дату/тиждень заняття, тему, вид роботи (навчального заняття/самостійної роботи), кількість годин аудиторної і самостійної роботи, кількість балів, а також для зручності планування й за бажанням викладача тематичні питання, матеріали для опрацювання, стислий опис завдань. Таке планування обопільно корисне і для викладача (який матиме в одному документі цілісний опис всього необхідного для підготовки курсу без потреби вести додаткові записи чи використовувати інші програмні засоби), і для здобувача (який орієнтуватиметься у видах робіт і їх календарному розподілі). Крім того, для викладача не менш важливо вчасно отримати зворотний відгук від здобувача щодо сприйняття запропонованих змісту та форм роботи – краще їх гнучко підправити на початку вивчення, ніж відчувати непевність і з запізненням усвідомити їх неефективність чи несприйняття здобувачами (Slattery, Carlson, 2005, с. 160).

Особливе місце в силабусі має організація самостійної роботи, частка якої після переходу до європейських стандартів може сягати двох третин навчального навантаження здобувача, але її роль й досі залишається недооціненою й непродуманою. Потрібно звертати увагу здобувача на години самостійної роботи для мотивації до праці поза аудиторією. Обсяг домашніх завдань викладач повинен продумувати, співставляючи часові затрати на їх виконання середньостатистичним здобувачем академічної групи з визначеними навчальним планом годинами самостійної роботи. У разі підсумкового контролю у формі екзамену необхідно передбачити час на підготовку з годин самостійної роботи (з розрахунку, що загальний час на підготовку має співвідноситися з часткою балів на екзамен, а один день підготовки містить 10–12 академічних годин самостійної роботи).

Недоцільно обтяжувати силабус надмірною кількістю джерел і методичних матеріалів. Краще обмежитися основною літерату-

рою, яку заплановано використати на більшості занять, а специфічні джерела доцільно прикріплювати до конкретних завдань в е-системі навчання.

Навчальні дисципліни з великою кількістю кредитів і/або різноплановими тематичними блоками доцільно структурувати у змістові модулі.

Силабус кількасеместрової навчальної дисципліни має бути в одному документі не лише для цілісного сприйняття курсу і зручності його планування, а й через можливе забезпечення окремих результатів навчання у різних семестрах. Календарно-тематичне планування можна уточнити або доповнити перед початком відповідного семестру. При цьому єдиний документ економить ресурси викладача, оскільки не потрібно дублювати інші розділи силабусу.

Якщо кілька освітніх програм мають сутнісно спільні результати навчання й можуть мати однакову навчальну дисципліну, то доречно розробляти спільний силабус, в якому викладач повинен вказати реквізити кожної з освітніх програм і зазначити оригінальні формулювання програмних результатів навчання.

Силабус забезпечує документувальну функцію, тому має бути затверджений роботодавцем (у даному випадку керівник закладу освіти делегує це повноваження кафедрі, на якій працює викладач). У той же час, іншу сторону процесу навчання (здобувача) на момент розробки й схвалення силабусу представляє керівник/гарант освітньої програми, тому він повинен узгодити програму навчання, оскільки є відповідальним за забезпечення якості (таким чином керівник освітньої програми отримує можливість впливати на зміст освітнього контенту та вибір засобів навчання й оцінювання).

Перестороги щодо внесення змін до силабусу після затвердження пов'язані не лише з офіційним затвердженням документа, а й із необхідністю дотримання домовленості зі здобувачами про запланований порядок навчання. Ми вважаємо, що коригування, яке сприятиме покращенню навчального процесу та враховуватиме особливості конкретної групи здобувачів, можна і потрібно вносити, але після обговорення й узгодження зі здобувачами. Важливо, щоб такі зміни не збільшували навчальне навантаження та не підвищували вимоги до оцінювання. Також можна попрацювати над гнучкістю силабусу, передбачивши додаткові сценарії занять і завдань, які можуть зарадити в разі форс-мажору або потреби коригувати навантаження під індивідуальні потреби здобувачів (Hockensmith, 1988, с. 349).

Рекомендацію щодо збереження розробниками в силабусі простору «для коригування на основі збору корисних відгуків і можливостей їх використання» вказано і в (Wiggins, McTighe, 2005, с. 201) – така вбудована гнучкість є ключовим аспектом ефективного дизайну навчання.

Серед службових атрибутів силабусу необхідно подбати про реквізити освітньої програми, контактні дані викладачів та посилення на їхні е-візитки, інформацію про розклад основних занять і консультацій, мову й формат вивчення курсу.

Обґрунтування структурних вимог до інструменту для розробки силабусу. На підставі аналізу процесу розробки силабусів, типових помилок та труднощів, з якими стикаються викладачі, було сформульовано такі проблеми (представлено за хронологією виявлення).

Проблема дублювання та розсинхронізації: використання окремих розділів для планування годин, окремого переліку тематики за різними формами роботи (лекції, практичні заняття, самостійна робота, індивідуальні завдання) – зміни в одному розділі вимагають робити зміни в іншому. Це призводить до рутинного введення та помилок і, головне, не дозволяє створити цілісну картину вивчення курсу.

Рішення: єдина таблиця для всіх форм роботи за хронологією.

Проблема арифметичних помилок: винятками є силабуси з коректним розподілом годин і балів відповідно до запланованих значень – при використанні текстового редактора доводиться рахувати усно або на папері.

Рішення: середовище розробки повинно мати інструменти для автоматичного підсумовування годин і балів з сигналізацією про невідповідність навчальному плану.

Проблема неузгодженості нормативних даних: помилки при внесенні назв навчальної дисципліни, освітньої програми, кафедри тощо, а також розбіжності при внесенні даних про розподіл годин (невідповідність навчальному плану) або переліку результатів навчання (невідповідність опису освітньої програми). Причинами є не тільки неуважність, а й зміни в нормативних документах та юридичній базі закладу.

Рішення: використання актуальних даних, бажано з інтеграцією в середовище розробки силабусу для можливості вибору без копіювання.

Проблема якості навчального курсу: відсутність чітких вимог до силабусу дозволяє викладачу пропускати важливі розділи. Викладачі часто чинять опір детальному календарно-тематичному плануванню, вважа-

ючи це рутинним і непотрібним процесом, хоча саме воно вимагає продумати курс наперед. У результаті здобувачі не мають чітких орієнтирів, а викладач стикається з невідповідністю планів і реальних можливостей.

Рішення: затверджена структура та обов'язкові реквізити силабусу як документа з урахуванням його методичної функції.

Проблема багатосеместрових курсів і спільних курсів для кількох освітніх програм: традиційна практика створення окремих документів для кожного семестру або для кожної програми призводить до дублювання введення даних, їх розсинхронізації, ускладнення контролю за забезпеченням програмних результатів навчання, закріплених загалом за навчальною дисципліною.

Рішення: структурно передбачити у силабусі можливість розробки багатосеместрового курсу для кількох освітніх програм (формування і кількість програмних результатів можуть різнитися).

Проблема контролю покриття програмних результатів навчання: при підготовці до акредитації керівники освітніх програм стикаються з труднощом роботою зі зведення методів навчання і форм оцінювання з усіх силабусів освітньої програми, а також неможливістю перевірити, що результати навчання курсу забезпечують програмні результати. І зі сторони розробника курсу також важливо мати інструмент, який допоможе зв'язати результати навчання із запланованими видами роботи.

Рішення: передбачити табличну структуру, щоб для кожного результату навчання викладач мав змогу визначити (обрати з рекомендованого списку або вказати свій варіант) методи/форми навчання/оцінювання.

Проблема реалізації зворотного дизайну: нерозуміння викладачами технології зворотного дизайну курсу, несприйняття компетентнісного підходу, звичка планувати курс від змісту, а не від результатів навчання (Nilson, 2007, с. 5).

Рішення: у середовище розробки силабусу мають бути закладені інструменти, які дозволять до кожного програмного результату навчання додавати результати навчання курсу і зв'язувати їх з окремими темами/заняттями /завданнями. Це дозволить викладачу поєднати звичні сутності з компетентнісним підходом і поступово змінити послідовність розробки курсу, тому що реально це ітераційний процес багаторазового уточнення форм/ методів/змісту й досяжних результатів.

Проблема контролю за рівномірністю навантаження здобувача впродовж семестру: потижневий розподіл навантаження можливо отримати лише звівши планування усіх

силабусів освітньої програми, що можливо зробити швидко та якісно лише автоматизувавши процес на основі однотипної структури всіх документів.

Рішення: використання строго структурованого шаблону в цифровому форматі.

Проблема захисту авторських методичних розробок: детальне планування з унікальними питаннями/завданнями/ідеями, яке викладач продумує для ефективного курсу й зацікавлення здобувачів, при публічному розміщенні силабусу створює ризики неправомірного використання.

Рішення: автоматичне формування різних форм силабусу з одного джерела даних (викладач проводить повну розробку й має можливість з неї створити коротку чи повну версію для друку).

Проблема переваженості силабусу для цільової аудиторії через його поліфункціональність: протилежною до вимоги викладачів щодо обмеження повної публічності є запит від здобувачів, яким заважає, наприклад, деталізація про використані методи й форми навчання та оцінювання.

Рішення: диференціація форм представлення силабусу, як і для попередньої проблеми.

Проблема спільної розробки силабусу, його версійності та моніторингу готовності: керівник програми не може оперативнo контролювати своєчасність та якість підготовки силабусів до останнього моменту (терміну для затвердження і початку навчання).

Рішення: впровадження інформаційних систем, які дозволять використовувати спільний простір для розробки, зберігання й оновлення документа.

Проблема обмеження свободи творчості розробника силабусу: викладачі чинять опір до будь-яких шаблонів та юридично визначених вимог, аргументуючи обмеженням можливостей для використання візуального оформлення та вбудовування різномірних об'єктів.

Рішення: м'яке поетапне впровадження з методичною підтримкою, обґрунтування використаних рішень, аргументи щодо розділення плану навчання й дидактичних засобів (лаконічний уніфікований формат документа сприяє кращій орієнтації здобувачів у силабусах різних курсів, а повну свободу візуального дизайну викладач має в системах електронного навчання при розробці детальних інструкцій до занять і завдань).

Опис структури силабусу. На основі обґрунтованих вище вимог визначено структуру силабусу з трьох компонентів. Структуру реквізитів кожного компонента

спроектовано з урахуванням принципів реляційної архітектури (одноразове введення даних, єдине джерело даних), що дозволяє інтеграцію з іншими інформаційними системами університету, генерацію диференційованих форм документа та забезпечує можливість спільної роботи над силабусом.

Силабус має три складові: профіль, опис і календарно-тематичне планування.

Профіль навчальної дисципліни містить:

1) реквізити освітньої програми (якщо навчальна дисципліна запланована як вибіркова з ініціативи викладача, то силабус не передбачає реквізитів за освітньою програмою, а викладач лише визначає у вільній формі загальні пререквізити для вивчення курсу):

- освітній рівень, форма навчання, назва спеціальності, назва спеціалізації, назва освітньої програми, прізвище та ім'я керівника-гаранта освітньої програми;

- вид навчальної дисципліни (обов'язкова/вибіркова загальної/професійної підготовки);

- семестр(и) вивчення за навчальним планом;

- пререквізити (освітні компоненти за навчальним планом, опанування яких є обов'язковою передумовою для вивчення навчальної дисципліни);

- компетентності, формування яких має забезпечити навчальна дисципліна;

- програмні результати навчання, які закріплені за навчальною дисципліною;

- кількість кредитів і розподіл годин за видами занять згідно з навчальним планом;

2) умови проведення навчання та інформація про розробників і викладачів навчальної дисципліни:

- мова навчання;

- формат курсу (очний, дистанційний, змішаний);

- прізвище й ім'я, посада, місце праці, науковий ступінь, вчене звання, електронна пошта, посилання на особистий профіль розробника(ів)/викладача(ів);

- день тижня, години, аудиторія (для очних) і/або постійне посилання на онлайн зустріч (для дистанційних) планових консультацій викладача(ів) курсу;

- номер і дата протоколу засідання навчально-наукового підрозділу, рішенням якого було затверджено силабус.

Такий перелік реквізитів дозволяє автоматично імпортувати нормативні дані з освітньої програми, навчального плану та інституційних довідників, мінімізуючи обсяг ручного введення інформації.

Опис навчальної дисципліни має такі розділи:

- Анотація та мета навчальної дисципліни;

- Академічна доброчесність й використання штучного інтелекту при вивченні навчальної дисципліни;

- Підручники, обладнання та програмне забезпечення для вивчення навчальної дисципліни (за потреби);

- Інформація для осіб з особливими освітніми потребами (за потреби);

- Результати навчання курсу, що забезпечують досягнення програмних результатів навчання цієї навчальної дисципліни, з визначеними методами навчання та методами/формами оцінювання;

- Формат і політики вивчення навчальної дисципліни;

- Критерії оцінювання навчальної дисципліни;

- Посилання на джерела та методичні матеріали.

Виділення результатів навчання курсу в окремий структурний блок із зазначенням методів навчання та оцінювання забезпечує можливість автоматичного встановлення зв'язків з конкретними заняттями в календарно-тематичному плануванні.

Календарно-тематичне планування навчальної дисципліни у форматі таблиці для окремих видів занять/завдань має такі реквізити:

- навчальний тиждень у семестрі або конкретна дата заняття (за вибором викладача);

- вид заняття (для аудиторних годин – лекція, практичне/лабораторне/семінарське заняття; для годин самостійної роботи – підготовка до занять і контрольних заходів, індивідуальна робота);

- кількість годин в аудиторії;

- кількість годин самостійної роботи;

- тема заняття (за бажанням викладача можна додати стислий перелік питань);

- дидактичні матеріали, особливості завдань, форми їх оцінювання (за бажанням викладача);

- програмні результати, на які спроектоване заняття/завдання;

- частка від максимального балу за курс для оцінювання заняття/завдання.

Табличний формат з кількісними даними (години, бали) дозволяє автоматизувати контроль їх розподілу, а зв'язок з програмними результатами навчання – відстежувати покриття результатів конкретними заняттями/завданнями. Структурований

розподіл за тижнями створює основу для візуалізації календарного навантаження.

Запропонована структура є мінімальним набором реквізитів для забезпечення функціональності силабусу, його структурованості та зручності сприйняття. Водночас вона залишає викладачеві простір для творчого підходу в межах встановлених нормативів закладу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У сучасній системі вищої освіти, незважаючи на тренди персоналізації та індивідуалізації траєкторії навчання, навчальні дисципліни залишаються основними структурними елементами освітніх програм, що визначають їхню ефективність. Якість окремих курсів та їхня взаємна узгодженість створюють основу для підготовки компетентного фахівця. Силабус є тактичним інструментом, який не зарегулює навчальну дисципліну, а допомагає гнучко адаптувати її зміст і методи навчання до запланованих результатів навчання та потреб здобувачів.

Історичний аналіз силабусів від XVII століття до сучасності дозволив простежити їх еволюцію. Силабус трансформувалася від стислого переліку тем і розкладу занять до багатофункціонального документа, що поєднує методичну, організаційну та нормативну функції. Силабус набув статусу інструменту дидактичного проектування лише у другій половині XX століття, коли в контексті компетентнісного підходу його почали розглядати як засіб реалізації освітніх цілей, а не лише як організаційний документ.

Визначено три основні функції силабусу за пріоритетністю: дорожня карта навчання, документ, паспорт навчальної дисципліни. Дорожня карта забезпечує мотивацію здобувача, планування курсу викладачем та узгодження з іншими навчальними дисциплінами освітньої програми. Документ виступає базовою угодою між викладачем і здобувачем, доповнює опис освітньої програми, слугує еталоном для перезарахування результатів навчання та інструментом оцінки компетенцій викладача. Паспорт містить метричні дані курсу. Пріоритетність дорожньої карти підкреслює методичну роль силабусу, що узгоджується з принципом зворотного дизайну: курс проектується від бажаних результатів навчання, а не від переліку тем.

Обґрунтовано структурні вимоги до силабусу, які забезпечують реалізацію функцій через три компоненти: профіль навчальної дисципліни, опис та календарно-

тематичне планування. Ключовим є встановлення зв'язків між програмними результатами навчання та результатами навчання курсу не лише формально, а як інструмент цілісного планування в єдиному середовищі розробки, що перетворює конструювання силабусу на творчий процес педагогічного проектування.

Силабус як інструмент усвідомленого навчання вимагає конкретності: здобувач має розуміти не абстрактні результати навчання, а конкретні завдання, цілі та календарний розподіл навантаження для планування свого часу. Календарна візуалізація навчального процесу допомагає здобувачам передбачати семестрове навантаження та уникати його надмірної концентрації. Водночас принцип розумної достатності нормативної частини силабусу має забезпечити баланс між структурованістю та гнучкістю, не обмежуючи викладача у виборі педагогічних технологій і не створюючи у здобувачів атмосфери безальтернативності.

Додаткових досліджень потребує гіпотеза про можливий вплив силабусу на формування конвергентного ставлення здобувачів до навчання (syllabus-boundness) та їх залежності від авторитету викладача (authority-boundness), що може спричинити пасивність здобувачів і надмірну залежність від жорстких рамок силабусу (Englund & Stockhult, 2023, с. 407). Ця проблема актуалізує питання про межі деталізації силабусу та важливість гнучкості в ефективному дизайні навчання.

Виявлені функції та структурні вимоги до силабусу створюють теоретичну основу для розробки цифрових інструментів. Перспективним напрямком є розробка структурованих шаблонів на базі реляційної архітектури з інтеграцією з описами освітніх програм і навчальними планами, автоматичним контролем балансу годин і балів, календарною візуалізацією та експортом для різнних аудиторій. Особливої актуальності такі рішення набувають для переміщених закладів вищої освіти в умовах воєнного часу, де структурований силабус у хмарному середовищі стає інструментом підтримки стабільності освітнього процесу. Детальний опис архітектури, технічної реалізації та результатів апробації цифрового шаблону буде представлено в наступній публікації.

Структурований силабус із цифровими інструментами є не формальною вимогою цифрової доби, а педагогічною необхідністю: він створює умови для ефективної реалізації методичної майстерності викладача та організації усвідомленого навчання здобувача.

Список бібліографічних посилань

- Винницький, 2017 – Винницький, М. (2017). Чим відрізняється «силабус» від РТП і НМК? Києво-Могилянська Академія: Літня школа Профі+. URL: <https://surl.li/ckbqzq>.
- Ніколаєв, 2020а – Ніколаєв, Є.Б. (2020а). Як підготувати якісний си́лабус? *Академічна доброчесність: інформаційний бюлетень*, 11: липень. URL: <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Integrity-bulletin-11.pdf>.
- Ніколаєв, 2020б – Ніколаєв, Є.Б. (2020б). Як формулювати результати навчання? *Академічна доброчесність: інформаційний бюлетень*, 10: липень. URL: <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Integrity-bulletin-10.pdf>.
- Положення про акредитацію освітніх програм, 2024 – Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 15 травня 2024 року № 686. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1013-24#Text>.
- Що таке си́лабус, 2019 – Що таке си́лабус і для чого він [Відео]. *YouTube: X-Culture Education* URL: https://www.youtube.com/watch?v=vxapV-sUeb4&t=31s&ab_channel=X-CultureEducation.
- Щодо рекомендацій з навчально-методичного забезпечення, 2018 – Щодо рекомендацій з навчально-методичного забезпечення: Лист заступника міністра освіти і науки України керівникам закладів вищої освіти від 09.07.2018 № 1/9-434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-434729-18#Text>.
- AI syllabus policies, (n.d.) – AI syllabus. *Derek Bok Center for Teaching and Learning*. Harvard University. URL: <https://bokcenter.harvard.edu/ai-syllabus-policies>.
- Biktimirov, Nilson, 2003 – Biktimirov, E.N., Nilson, L.B. (2003). Mapping your course: Designing a graphic syllabus for introductory finance. *Journal of Education for Business*, 78(6): 308–312. Doi: <https://doi.org/10.1080/08832320309598618>.
- Breen, 1987a – Breen, M.P. (1987a). Contemporary paradigms in syllabus design. Part I. *Language Teaching*, 20(2): 81–92. Doi: <https://doi.org/10.1017/s0261444800004365>.
- Breen, 1987b – Breen, M.P. (1987b). Contemporary paradigms in syllabus design. Part II. *Language Teaching*, 20(3), 157–174. Doi: <https://doi.org/10.1017/s026144480000450x>.
- Burke, 2022 – Burke, C.C. (2022). Acknowledging our student's souls: A case for creating an equity-focused syllabus. *Contemporary Justice Review*, 25(3–4): 221–244. Doi: <https://doi.org/10.1080/10282580.2023.2181283>.
- Coupe, 1793 – Coupe, J.M. (1793). *Motion d'ordre sur la discussion de l'instruction publique*. URL: <https://archive.org/details/motiondordresurl00coup>.
- Douglas, 1719 – Douglas, J. (1719). *A syllabus of what is to be perform'd in a course of anatomy, chirurgical operations, and bandages*. URL: https://archive.org/details/bim_eighteenth-century_a-syllabus-of-what-is-to-douglas-john-frs_1719.
- Dury, 1656 – Dury, J. (1656). *Syllabus documentorum*. URL: https://archive.org/details/bim_early-english-books-1641-1700_syllabus-documentorum-_dury-john_1656.
- Englund, Stockhult, 2023 – Englund, H., Stockhult, H. (2023). Authority-boundness as a constitutive aspect of syllabus-boundness among higher education students. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 67(3), 406–418. Doi: <https://doi.org/10.1080/00313831.2021.2021442>.
- Final sample syllabus, (n.d.) – A final sample syllabus. *BOX*. URL: <https://utexas.app.box.com/s/plp9hdfd61xbp6k21vivy962z2f378rl>.
- Fontana, 1663 – Fontana, V.M. (1663). *Syllabus magistrorum sacri palatii apostolici*. URL: https://archive.org/details/tails/bub_gb_R1HNnu6Y4_AC/page/n3/mode/2up.
- Gannon, 2019 – Gannon, K. (2019). How to create a syllabus: Advice guide. *The Chronicle of Higher Education*. URL: <https://www.chronicle.com/article/how-to-create-a-syllabus/>.
- Gonzalez, 2016 – Gonzalez, J. (2016). *How to write a syllabus*. *Cult of Pedagogy*. URL: <https://www.cultofpedagogy.com/course-syllabus-how-to>.
- Hockensmith, 1988 – Hockensmith, S.F. (1988). The syllabus as a teaching tool. *The Educational Forum*, 52(4), 339–351. Doi: <https://doi.org/10.1080/00131728809335503>.
- Hosack, 1816 – Hosack, D. (1816). *Course of studies designed for the private medical school established in New-York*. URL: <https://archive.org/details/2557027R.nlm.nih.gov/mode/2up>.
- Huffcut, 1886 – Huffcut, E.W. (1886). *A syllabus of rhetoric and composition for the use of the freshman class in the Cornell University*. URL: <https://archive.org/details/cu31924081246716/mode/2up>.
- Johnson, 2006 – Johnson, C. (2006). Best practices in syllabus writing: Contents of a learner-centered syllabus. *The Journal of Chiropractic Education*, 20(2), 139–144. Doi: <https://doi.org/10.7899/1042-5055-20.2.139>.
- Lowther et al., 1989 – Lowther, M.A., Stark, J.S., Martens, G.G. (1989). Preparing course syllabi for improved communication. *ERIC*. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED314997.pdf>.
- Matejka, Kurke, 1994 – Matejka, K., Kurke, L.B. (1994). Designing a great syllabus. *College Teaching*, 42(3): 115–117. Doi: <https://doi.org/10.1080/87567555.1994.9926838>.
- McKeachie, Svinicki, 2005 – McKeachie, W., Svinicki, M. (2005). *McKeachie's teaching tips: Strategies, research, and theory for college and university teachers*. (College Teaching Series) 12th Edition. Wadsworth Publishing. 407 p.
- Nilson, 2007 – Nilson, L. (2007). *The graphic syllabus and outcomes map: Communicating your course*. San Francisco: Jossey-Bass. 181 p.
- O'Brien et al., 2008 – O'Brien, J.G., Millis, B.J., & Cohen, M.W. (2008). *The course syllabus: A learning-centered approach* (2nd ed.). San Francisco: Jossey-Bass. 181 p.
- Osier, 2019 – Osier, N. (2019). *Genetics in healthcare*. *Fall 2019*. URL: <https://utexas.app.box.com/s/kprznom5u8ng75fcfojw9ix7gpkifvgv>.
- Parkes, Harris, 2002 – Parkes, J., & Harris, M.B. (2002). The purposes of a syllabus. *College Teaching*, 50(2): 55–61. Doi: <https://doi.org/10.1080/87567550209595875>.
- Passman, Green, 2009 – Passman, T., & Green, R.A. (2009). Start with the syllabus: Universal design from the top. *Journal of Access Services*, 6(1–2): 48–58. Doi: <https://doi.org/10.1080/15367960802247916>.
- Plan general, 1795 – Plan général de l'enseignement dans l'Ecole de santé de Paris. (1795). URL: <https://archive.org/details/b2244628x>.
- Princeton Theological Seminary, 1926 – Princeton Theological Seminary. (1926). *Syllabus of the lectures on the L. P. Stone foundation 1879–1926*. URL: <https://archive.org/details/syllabusoflectur00prin/page/n5/mode/2up>.
- Print, 1993 – Print, M. (1993). *Curriculum development and design* (2nd ed.). London: Routledge. 282 p. Doi: <https://doi.org/10.4324/9781003115328>.

- Shaw, 1977 – Shaw, A.M. (1977). Foreign-language syllabus development: Some recent approaches. *Language Teaching*, 10(4): 217–233. Doi: <https://doi.org/10.1017/s0261444800003487>.
- Slattery, Carlson, 2005 – Slattery, J.M., & Carlson, J.F. (2005). Preparing an effective syllabus: Current best practices. *College Teaching*, 53(4): 159–164. Doi: <https://doi.org/10.3200/ctch.53.4.159-164>.
- Study Excel tool, (n.d.) – Study activity model Excel tool. (n.d.). Institute for Advanced Study in PBL, Aalborg University. URL: <https://www.iaspbl.aau.dk/aau-teaching-staff/aau-study-activity-model-for-staff/applying-the-study-activity-model-an-organisational-tool/study-activity-model-excel-tool>.
- Syllabus design, (n.d.) – Syllabus design. *Derek Bok Center for Teaching and Learning*. Harvard University. URL: <https://bokcenter.harvard.edu/syllabus-design>.
- Syllabus design, 2024 – Syllabus design: Steps, types, and best practices explained. (2024). *AI Coursify*. URL: https://www.aicoursify.com/syllabus-design#Using_Technology_in_Syllabus_Design.
- Syllabus musculorum, 1698 – Syllabus musculorum humani corporis. In *sex praelectionibus*. (1698). URL: https://archive.org/details/bim_early-english-books-1641-1700_syllabus-musculorum-huma_1698.
- UNSW, 2023 – UNSW learning outcomes guide (2023). *University of New South Wales*. URL: <https://cgi.cse.unsw.edu.au/~teachadmin/tc/meetings/2023/04-27/learning-outcomes-guide.pdf>.
- Van Ek, 1975 – Van Ek, J.A. (1975). The threshold-level. *Education and Culture*, 28, 21–26.
- Watts, 2024 – Watts, J. (2024). “I’m not mean”: How the course syllabus communicates power. *College Teaching*. Doi: <https://doi.org/10.1080/87567555.2024.2335278>.
- Wiggins, McTighe, 2005 – Wiggins, G., McTighe, J. (2005). *Understanding by design* (2nd ed.). Association for Supervision and Curriculum Development. Alexandria, Virginia USA. 382 p.
- Wilhelmi, 1663 – Wilhelmi, F. (1663). *Syllabus epistolarum D. Martini Lutheri*. URL: https://archive.org/details/dbc.wroc.pl.BOss_XVI_Qu.3632
- Woods et al., 2010 – Woods, A., Luke, A., & Weir, K. (2010). Curriculum and syllabus design. In *International Encyclopedia of Education* (pp. 362–367). Elsevier. Doi: <https://doi.org/10.1016/b978-0-08-044894-7.00058-0>.
- Young-Jones et al., 2019 – Young-Jones, A., Levesque, C., Fursa, S., & McCain, J. (2019). Autonomy-supportive language in the syllabus: Supporting students from the first day. *Teaching in Higher Education*, 26(4): 541–556. Doi: <https://doi.org/10.1080/13562517.2019.1661375>.

References

- Vynnytskyi, M. (2017). What is the difference between a “syllabus” and a “syllabus”? Kyiv-Mohyla Academy: Profi+ Summer School. URL: <https://surl.li/ckbqzq> [in Ukr.].
- Nikolaev, E.B. (2020a). How to Prepare a Quality Syllabus? *Academic Integrity: A Newsletter*, 11: July. URL: <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Integrity-bulletin-11.pdf> [in Ukr.].
- Nikolaev, E.B. (2020b). How to formulate learning outcomes? *Academic integrity: a newsletter*, 10: July. URL: <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Integrity-bulletin-10.pdf> [in Ukr.].
- Regulations on the accreditation of educational programs for the training of higher education applicants: Approved by Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated May 15, 2024 No. 686. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1013-24#Text> [in Ukr.].
- What is a syllabus and what is it for [Video]. *YouTube: X-Culture Education*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=vxapV-sUeb4&t=31s&ab_channel=X-CultureEducation.
- Regarding recommendations on educational and methodological support: Letter from the Deputy Minister of Education and Science of Ukraine to heads of higher education institutions dated 09.07.2018 No. 1/9-434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-434729-18#Text> [in Ukr.].
- AI syllabus. *Derek Bok Center for Teaching and Learning*. Harvard University. URL: <https://bokcenter.harvard.edu/ai-syllabus-policies>.
- Biktimirov, E.N., Nilson, L.B. (2003). Mapping your course: Designing a graphic syllabus for introductory finance. *Journal of Education for Business*, 78(6): 308–312. Doi: <https://doi.org/10.1080/08832320309598618>.
- Breen, M.P. (1987a). Contemporary paradigms in syllabus design. Part I. *Language Teaching*, 20(2): 81–92. Doi: <https://doi.org/10.1017/s0261444800004365>.
- Breen, M.P. (1987b). Contemporary paradigms in syllabus design. Part II. *Language Teaching*, 20(3), 157–174. Doi: <https://doi.org/10.1017/s026144480000450x>.
- Burke, C.C. (2022). Acknowledging our student’s souls: A case for creating an equity-focused syllabus. *Contemporary Justice Review*, 25(3–4): 221–244. Doi: <https://doi.org/10.1080/10282580.2023.2181283>.
- Coupe, J.M. (1793). *Motion d’ordre sur la discussion de l’instruction publique*. URL: <https://archive.org/details/motiondordresurl00coup>.
- Douglas, J. (1719). *A syllabus of what is to be perform’d in a course of anatomy, chirurgical operations, and bandages*. URL: https://archive.org/details/bim_eighteenth-century_a-syllabus-of-what-is-to-douglas-john-frs_1719.
- Dury, J. (1656). *Syllabus documentorum*. URL: https://archive.org/details/bim_early-english-books-1641-1700_syllabus-documentorum-dury-john_1656.
- Englund, H., Stockhult, H. (2023). Authority-boundness as a constitutive aspect of syllabus-boundness among higher education students. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 67(3), 406–418. Doi: <https://doi.org/10.1080/00313831.2021.2021442>.
- A final sample syllabus. *BOX*. URL: <https://utexas.app.box.com/s/plp9hfd61xbp6k21vi962z2f378rl>.
- Fontana, V.M. (1663). *Syllabus magistrorum sacri palatii apostolici*. URL: https://archive.org/details/bub_gb_R1HNnu6Y4_AC/page/n3/mode/2up.
- Gannon, K. (2019). How to create a syllabus: Advice guide. *The Chronicle of Higher Education*. URL: <https://www.chronicle.com/article/how-to-create-a-syllabus/>.
- Gonzalez, J. (2016). *How to write a syllabus*. Cult of Pedagogy. URL: <https://www.cultofpedagogy.com/course-syllabus-how-to>.
- Hockensmith, S.F. (1988). The syllabus as a teaching tool. *The Educational Forum*, 52(4), 339–351. Doi: <https://doi.org/10.1080/00131728809335503>.
- Hosack, D. (1816). *Course of studies designed for the private medical school established in New-York*. URL: <https://archive.org/details/2557027R.nlm.nih.gov/mode/2up>.
- Huffcut, E.W. (1886). *A syllabus of rhetoric and composition for the use of the freshman class in the Cornell University*. URL: <https://archive.org/details/cu31924081246716/mode/2up>.
- Johnson, C. (2006). Best practices in syllabus writing: Contents of a learner-centered syllabus. *The Journal of Chiropractic Education*, 20(2), 139–144. Doi: <https://doi.org/10.7899/1042-5055-20.2.139>.

- Lowther, M.A., Stark, J.S., Martens, G.G. (1989). Preparing course syllabi for improved communication. *ERIC*. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED314997.pdf>.
- Matejka, K., Kurke, L.B. (1994). Designing a great syllabus. *College Teaching*, 42(3): 115–117. Doi: <https://doi.org/10.1080/87567555.1994.9926838>.
- McKeachie, W., Svinicki, M. (2005). *McKeachie's teaching tips: Strategies, research, and theory for college and university teachers*. (College Teaching Series) 12th Edition. Wadsworth Publishing. 407 p.
- Nilson, L. (2007). *The graphic syllabus and outcomes map: Communicating your course*. San Francisco: Jossey-Bass. 181 p.
- O'Brien, J.G., Millis, B.J., & Cohen, M.W. (2008). *The course syllabus: A learning-centered approach* (2nd ed.). San Francisco: Jossey-Bass. 181 p.
- Osier, N. (2019). *Genetics in healthcare. Fall 2019*. URL: <https://utexas.app.box.com/s/kprznom5u8ng75cfojw9ix7gpkifvgv>.
- Parkes, J., & Harris, M.B. (2002). The purposes of a syllabus. *College Teaching*, 50(2): 55–61. Doi: <https://doi.org/10.1080/87567550209595875>.
- Passman, T., & Green, R.A. (2009). Start with the syllabus: Universal design from the top. *Journal of Access Services*, 6(1–2): 48–58. Doi: <https://doi.org/10.1080/15367960802247916>.
- Plan général de l'enseignement dans l'Ecole de santé de Paris. (1795). URL: <https://archive.org/details/b2244628x>.
- Princeton Theological Seminary. (1926). *Syllabus of the lectures on the L. P. Stone foundation 1879–1926*. URL: <https://archive.org/details/syllabusoflectur00prin/page/n5/mode/2up>.
- Print, M. (1993). *Curriculum development and design* (2nd ed.). London: Routledge. 282 p. Doi: <https://doi.org/10.4324/9781003115328>.
- Shaw, A.M. (1977). Foreign-language syllabus development: Some recent approaches. *Language Teaching*, 10(4): 217–233. Doi: <https://doi.org/10.1017/s0261444800003487>.
- Slattery, J.M., & Carlson, J.F. (2005). Preparing an effective syllabus: Current best practices. *College Teaching*, 53(4): 159–164. Doi: <https://doi.org/10.3200/ctch.53.4.159-164>.
- Study activity model Excel tool. (n.d.). Institute for Advanced Study in PBL, Aalborg University. URL: <https://www.iaspbl.aau.dk/aau-teaching-staff/aau-study-activity-model-for-staff/applying-the-study-activity-model-an-organisational-tool/study-activity-model-excel-tool>.
- Syllabus design. *Derek Bok Center for Teaching and Learning*. Harvard University. URL: <https://bokcenter.harvard.edu/syllabus-design>.
- Syllabus design: Steps, types, and best practices explained. (2024). *AI Courseify*. URL: https://www.aicourseify.com/syllabus-design#Using_Technology_in_Syllabus_Design.
- Syllabus musculorum humani corporis. In *sex praelectionibus*. (1698). URL: https://archive.org/details/bim_early-english-books-1641-1700_syllabus-musculorum-huma_1698.
- UNSW learning outcomes guide (2023). *University of New South Wales*. URL: <https://cgi.cse.unsw.edu.au/~teachadmin/tc/meetings/2023/04-27/learning-outcomes-guide.pdf>.
- Van Ek, J A. (1975). The threshold-level. *Education and Culture*, 28, 21–26.
- Watts, J. (2024). "I'm not mean": How the course syllabus communicates power. *College Teaching*. Doi: <https://doi.org/10.1080/87567555.2024.2335278>.
- Wiggins, G., McTighe, J. (2005). *Understanding by design* (2nd ed.). Association for Supervision and Curriculum Development. Alexandria, Virginia USA. 382 p.
- Wilhelmi, F. (1663). *Syllabus epistolarum D. Martini Lutheri*. URL: https://archive.org/details/dbc.wroc.pl.BOss_XVI_Qu.3632
- Woods, A., Luke, A., & Weir, K. (2010). Curriculum and syllabus design. In *International Encyclopedia of Education* (pp. 362–367). Elsevier. Doi: <https://doi.org/10.1016/b978-0-08-044894-7.00058-0>.
- Young-Jones, A., Levesque, C., Fursa, S., & McCain, J. (2019). Autonomy-supportive language in the syllabus: Supporting students from the first day. *Teaching in Higher Education*, 26(4): 541–556. Doi: <https://doi.org/10.1080/13562517.2019.1661375>.

ZAPOROZHETS Anton

Ph.D student at the Department of Educational Management, Art Management and Social Work, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy

SYLLABUS: FROM ORIGINS TO DIGITAL IMPLEMENTATION

Summary. A study program defines the strategy for professional development, while learning components, teaching methods, and assessment approaches determine the tactics of its implementation. However, students, instructors, and institutional administrators often underestimate the syllabus as a tactical planning tool, viewing it as a formal document that takes time from instructors for preparation, from students for review, and generally constrains the flexibility of the learning process.

A dilemma arises: mass education aimed at specific outcomes requires planning, yet learning is a creative process that cannot be rigidly regulated. What content makes a syllabus an effective tool for organizing learning rather than a formal circular?

This article traces the evolution of the syllabus from a list of topics to a multifunctional document through historical analysis from the 17th century to the present. Three priority functions of the syllabus are identified: a learning roadmap, a document, and a course passport (metric data for public access). The roadmap function ensures student motivation, course planning by the instructor, and alignment with other courses in the study program; the documentation function is realized through a basic learning agreement, ensures integration with the study program

and creates a standard for credit transfer; the passport contains course metric data.

Structural requirements for implementing these functions are substantiated considering contemporary educational trends: learning outcomes orientation, student-centeredness, phygitality, universal design and digitalization demands. A minimal set of structural components is proposed, comprising the course profile, course description, and calendar-thematic planning. For digital implementation, principles of single data entry, single source of truth, and integration with other university e-systems are defined.

This syllabus structure transforms it into a tool for conscious learning that shifts the student's position from passive executor to full participant who does not wander aimlessly but moves consciously and independently along a mapped route.

Digital syllabus development tools and their integration with other educational management information systems create conditions for effective pedagogical practice.

Keywords: syllabus; functions; structure; learning outcomes; digitalization; conscious learning.

Одержано редакцію 08.03.2026
Прийнято до публікації 17.03.2026